

अहं ईश्वरः ब्रह्मवेदः ब्राह्मणाश्च धार्तराष्ट्रोच्छेदे एको धृतराष्ट्र एव शोच्यो भवेत् पांडवोच्छेदे तु वयं त्रयोपि शोच्या भविष्याम इति श्लोकद्वयस्यार्थः बहूनामुच्छेदो न भविष्यतीति तात्पर्यं ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ लतेति पांडवाश्च येनैव धार्तराष्ट्राणां जीवनं नान्यथेति भावः ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ इति उद्योगपर्वने लकंडीये भारत भावदीपे एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ अभिषंगात् आवेशात् ॥ १ ॥ २ ॥

युधिष्ठिरो धर्ममयो महाद्रुमः स्कंधोर्जुनो भीमसेनोऽस्य शाखा ॥ माद्रीपुत्रौ पुष्पफले समृद्धे मूलं त्वहं ब्रह्म च ब्राह्मणाश्च ॥ वनं राजा धृतराष्ट्रः स पुत्रो व्याघ्रास्ते वै संजयपांडुपुत्राः ॥ ५३ ॥ मावनं छिंधि स व्याघ्रं मा व्याघ्रानीन शन्वनात् ॥ ५४ ॥ निर्वनो वध्यते व्याघ्रो निर्व्याघ्रं छिद्यते वनं ॥ तस्माद् व्याघ्रो वनं रक्षेद् वनं व्याघ्रं च पालयेत् ॥ ५५ ॥ लताधर्मा धार्तराष्ट्राः शालाः संजयपांडवाः ॥ न लता वर्धते जातु महाद्रुममनाश्रिता ॥ ५६ ॥ स्थिताः शुश्रूषितुं पार्थाः स्थिता योद्धुमरिंदमाः ॥ यत्कृत्यं धृतराष्ट्रस्य तत्करोतु नराधिपः ॥ ५७ ॥ स्थिताः शमे महात्मानः पांडवा धर्मचारिणः ॥ योधाः समर्थास्तद्विद्वन्नाचक्षीथा यथा तथं ॥ ५८ ॥ इति श्रीमहाभारते उद्योगपर्वणि संजययानपर्वणि कृष्णवाक्ये एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ ७३ ॥ संजय उवाच आमंत्रयेत्वां नरदेव देवगच्छाम्यहं पांडवस्वस्तितेस्तु ॥ कच्चिन्नवाचा वृजिनं हि किंचिदुच्चारितं मे मनसोऽभिषंगात् ॥ १ ॥ जनार्दनं भीमसेनार्जुनौ च माद्रीसुतौ सात्यकिं चेकितानं ॥ आमंत्र्य गच्छामि शिवं सुखं वः सौम्येन मां पश्यत च क्षुपानृपाः ॥ २ ॥ युधिष्ठिर उवाच अनुज्ञातः संजय स्वस्ति गच्छ न नः स्मरस्य प्रियं जातु विद्वन् ॥ विद्मश्च त्वां ते च वयं च सर्वे शुद्धात्मानं मध्यगतं सभास्थं ॥ ३ ॥ आपोदूतः संजय सुप्रियो सिकल्याणवाक् शीलवांस्तृप्तिमांश्च ॥ न मुल्येस्त्वं संजय जातु मत्यान च क्रुध्ये रुच्यमानो दुरुक्तैः ॥ ४ ॥ न मर्मगां जातु वक्ता सिरूक्षां नोपश्रुतिकटुकां नोतमुक्तां ॥ धर्मारामार्थवतीमहिंस्वामेतां वाचं तव जानीमसूत ॥ ५ ॥ त्वमेवनः प्रियतमो सिद्धत इहा गच्छेद्विदुरो वा द्वितीयः ॥ अभीक्ष्णहृष्टोऽसि पुराहिनस्त्वं धनं जयस्यात्मसमः सखासि ॥ ६ ॥ इतो गत्वा संजय क्षिप्रमेव उपातिष्ठेथा ब्राह्मणानूयेत दर्हाः ॥ विशुद्धवीर्याश्चरणोपपन्नाः कुले जाताः सर्वधर्मोपपन्नाः ॥ ७ ॥ स्वाध्यायिनो ब्राह्मणा भिक्षवश्च तपस्विनो ये च नित्यावनेषु ॥ अभिवाद्या वै मद्बचनेन वृद्धास्तथे तरेषां कुशलं वदेथाः ॥ ८ ॥ पुरोहितं धृतराष्ट्रस्य राज्ञस्तथाचार्या नृत्विजो ये च तस्य ॥ तैश्च त्वं तात सहितैर्यथा हंसं गच्छेथाः कुशलेनैव सूत ॥ ९ ॥ अश्रोत्रिया ये च वसंति वृद्धा मनस्विनः शीलबलोपपन्नाः ॥ आशंसंतोऽस्माकमनुस्मरंतो यथा शक्तिधर्ममात्रां चरंतः ॥ १० ॥

ब्रह्मचर्येणाध्ययनं ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ अश्रोत्रियाः अत्रैवर्णिकाः शूद्रादयः वृद्धत्वाच्च धर्ममात्रां धर्मलेशं चरंतः ॥ १० ॥ ॥ ३ ॥ ४ ॥ उपश्रुतिवार्ता रूक्षां मर्मगां च नो वक्तासि कटुकां नीरसां मुक्तां अप्रकृतां कार्यहीनां वा ॥ ५ ॥ ६ ॥ चरणं